

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendium Summae seu Manualis Doct. Navarri

**Ávila, Esteban de
Azpilcueta, Martín de**

Lvgdvni, 1609

V.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41656

TYRANNVS.

NON peccat qui petit à tyranno administrationem iustitiæ, vel beneficium, vel gratiam aliquam honestam. cap. 14. num. 31. lit. H. Nouo num. 41. Licet optare mortem tyranno, quando non est aliud remedium. cap. 15. num. 10.

VANA GLORIA.

VANA gloria est vitium inclinans ad inordinatum appetitum gloria. Cuius filie sunt Iactantia, Inuentio nouitatum Hypocrisis, Pertinacia, Discordia, Contentio, & Inobedientia. c. 23. n. 10. & 11.

Præsumptio est vitium inclinans ad appetitum inordinatum eorum, qua vires vel merita excedunt. Ambitio est inclinans ad inordinatum appetitum honoris. Ibidem.

Peccat mort. qui appetit gloriam, vel laudem, de aliquo peccato mortali. nu. 12. & 15. Et qui laudat se, vel alium de re mortaliter mala, vera, vel falsa. Idem de eo, qui falso laudatus, aduertens inde damnum aliquod notabile sequuturum, non contradicit saltem quantum ad obuiandum damnum oportet. num. 13.

Non

Non est peccatum audire sine contradictione laudem falsam, dummodo non deleatur de eo, in quantum falsa. Qui verò res principaliter institutas in honorem Dei, & salutem animarum, facit principaliter ob vanam gloriam, tantum peccat venialiter, & non peccat faciendo illa principaliter ob Deum, & secundario ob laudem humanam, relatam in bonum finem. c. 23. n. 13.

VECTIGAL.

Qui non soluit iusta tributa, tenetur restituere. Quod planè procedit in iuribus debitis ob prædia, vel alia ad eorum statum pertinentia, vel alia via iuste impositis cum intentione obligandi ad mortal. vel ob contractus locationis, vel alios, & etiam quando per aliam legem iustam imponuntur, nisi habuerint tacitam intentionem, vel expressam impediendi obligationem ad culpam mortalem per impositionem pœnæ temporalis, c. 17. num. 200.

Qui absque auctoritate Papæ, vel Regis imponit subditis aliquod tributum, vel exigit apertè illicitum tenetur restituere. Idem si dubitat an sint licita, & sponte ad id se offert, secus si iussu Superioris faciat.

De gabellis quas sillas vocant, vide in tit.
Excom

Excommunicatio. V I. §. 1.

Tenantur Episcopi sub mort. monere laicos gubernatores, petentes à personis Ecclesiasticis prædicta tributa, peccare mortaliter, & esse excommunicatos. cap. 17. n. 202.

Quando lex obligans pro tributis solvendis extenditur ad pœnam temporalem, non obligat ad mortale: secus si sit purè præceptum. cap. 17. num. 20. & cap. 23. num. 40. & 59. vide tit. lex.

Qui extra regnum portat vitia, non peccat mort. secus si se à custodibus defēdat vi & armis, ne sibi auferant. Si tamen se defendat fuga, & blandis verbis, vel alio modo licito, non peccat. cap. 23. num. 61.

An verò vectigalia, quæ ex granis in forum portatis exiguntur à laicis, & clericis, licitè solvantur à clericis, relinquendum est his, qui perfectè norunt huius tributi conditiones. cap. 17. n. 202.

Portitoria non sunt soluenda de his quæ portantur ad suam suorūque sustentationem, nisi consuetudo adsit in contrarium. ibid.

Qui non manifestat gabellā, quam debet quando interuenit iuramentum, vel eius conscientie remittitur à publicano, tenetur restituere, sed non iurare, quia satisfacit dicendo se paratum soluere quæcūque se debere publicanus commonstrauerit. c. 17. num. 202.

VENA

VENATIO, PISCATIO
& Aucupium.

QUI iniuste prohibuit venationem, piscationem, vel aucupium, peccat, & tenetur restituere lucrum, quod verissimiliter impediuit. Quinque autem conditiones requiruntur, vt quis iuste possit prohibere. c. 17. n. 120. Quas vide in hoc comp. Restitutio 11. §. De impediante bonum alienum.

Vtrum verò huiusmodi lex obliget ad mort. vide tit. lex. I.

Non licet occidere, vel mutilare venantes in locis prohibitis, saltem pro prima vice. num. 121.

Iuratus, vel fide adstrictus custos venationis, vel piscationis prohibita, peccat si non fideliter seruat, nisi sciret contra facientes fecisse tali necessitate compulsos, quæ eos à peccato excuset, vel esse consanguineos aut amicos Domini, ita vt credat Domino gratum futurum. num. 122. 123.

De custode abscondente se vt ingredientibus corripiat ad maiorem cautelam. vide Custos.

Iuste prohibentur venationes certarum ferarum certis temporibus, & ne talibus artibus

DDd bus

bus venandi quis utatur: qui tamen contra tales prohibitiones venantur, non tenentur quod venati sunt restituere, nisi post iudicis condemnationem. c. 17. num. 124.

Qui profectus ad venandum, permittit quod sui canes noceant alienis auiibus domesticis, ut gallinis, anatibus, & similibus, vel quod equi & famuli notabile detrimentum inferant prædiis, aut saxis, per quæ trāseunt, tenetur restituere. num. 125.

Magnates, qui prohibent, ne ferae palantes, quæ non sunt inclusæ, occidantur à Dominis prædiorum, quibus nocent, peccant, quamuis habeant propositum restituendi: & quamuis de facto restituant, quia dānificant rem proximi ipso invito. Ibid.

Qui includit animalia aliena domestica etiam fugitiva, ut accipiat eorum lanam, vel oua, tenetur restituere. Idem de accipiente aues, vel animalia, quæ abeunt, & redeunt, si id faciant, priusquā amiserint redeundi consuetudinem, quam amisisse videntur cum ad horas & dies consuetos bis desinunt redire. c. 17. n. 128.

Apes vel examina antequam in alueariis includantur, & alienæ aues ex alienis arboribus acceptæ, fiunt accipientis. n. 129.

Fera, vel auis capta in alieno laqueo, fit inuenientis & accipientis: nisi contraria vi-
geat

geat consuetudo. num. 176.

Qui in locis vetitis venantur, vel piscantur, vel ligna cædunt, aut prata depascunt, solam legem humanam, vel Ecclesiasticam, vel sæcularem pœnalem, vel non pœnalem, violant: unde sicut importantes vetita non peccant mort. sic etiam dicendum est de his. c. 23. n. 59. & 60.

De Societate facta cum nautis ad piscandum, vide tit. Societas.

VE XATIONEM alienam redimere vel propriam licitum est. cap. 12. num. 14. Dummodo vexatio sit iniusta. cap. 17. numer. 237.

V I D V A realiter fornicata, non potest retinere bona sibi à marito relicta ea conditione, vt castè viuat. cap. 23. num. 62. & ca. 25. n. 65. Secus si relicta fuerunt ei ea conditione vt non nuberet. Atque idem est de marito. c. 25. num. 65.

V I N D I C T A, peccat qui propria auctoritate vlciscitur iniurias, quamuis non possit vlcisci per ministros Iustitiæ. c. 14. n. 114.

Poterit tamen vulneratus persequi fugientem percussorem, & percutere, quantum ad sui honoris defensionem fuerit necessarium: quando si id non faceret, magnam pateretur iniuriam, & sui honoris iacturam. cap. 15. num. 3.

VIRGINITAS: De eius circumstantia tam in fœmina quàm in viro vide tit. circumstantia, & luxuria. Item de virgine vi deflorata, aut quomodo se defendet, vide tit. luxuria.

VISITATIO: Prælatorum censura in mandatis visitationum lata non sunt à iure sed ab homine. c. 27. n. 2.

VITA hac perpetuò viuere volens, peccat mort. cap. 11. num. 16. & cap. 23. numer. 114.

VNCTIO EXTREMA.

EST Sacramentum quo presbyter ungit *cer-*
etas corporis partes infirmi probabiliter pe-
riclitantis, oleo consecrato, certa que verba pre-
ferendo. cap. 22. num. 12. Eius materia est
oleum oliuarum per Episcopum consecra-
tum. Forma est, *per istam sanctam uncti onem,*
& per suam misericordiam indulgeat tibi Deus,
quicquid peccasti per usum &c. iuxta varia-
tem partium, quæ ungiuntur, explicandus est
earum usus. Et possêt Ecclesia institue-
re alia verba æquipollentia his, quibus mo-
do utitur. Atque actus ungenti debet fieri
durante prolatione verborum. Eius minister
est presbyter. n. 12. 13. 15.

Taa

VNCTIO EXTREMA. 789

Tantummodò est conferenda infirmis, & requirit probabile periculum mortis. Potest dari infirmo amenti, vel phrenetico cessante irreuerentia, si antea illud petiit tacite; vel expresse, vel si meminisset, petiisset, vel si in mortali notorio non insaniuit. Potest administrari sub conditione, si dubitatur infirmum esse mortuum. Quòd si post inceptam vnctionem moriatur, nõ est vltra progrediendum. nu. 12. 13. 14.

Non est conferenda damnatis ad mortem, neque in aliquo periculo mortis etiam presentissimo existentibus. num. 13.

Hoc Sacramentum principaliter est institutum ad remissionem venialium: remittuntur etiam per illud mortalia, si adsit attritio, vnde potest facere de attrito contritum. num. 13.

Peccat mortaliter agrotus, qui in articulo mortis per contemptum non petit hoc Sacramentum. Idem si non petit filio, vel alteri suæ curæ commisso. nu. 16. Idem de eo qui recipit illud in mort. sine confessione vel saltem attritione tali, quòd per virtutem Sacramenti reddatur contritus. c. 22. n. 16.

Concilium Tridentinum circa hoc Sacramentum definiuit sub anathemate hæc sequentia.

I. Quid extrema vnctio est verè, & proprie

DDd 3 Sacra

Sacramentum, à Domino nostro Iesu Christo institutum, & promulgatum à Iacobo Apostolo. II. Quod confert gratiam sicut alia Sacramenta. III. Quod remittit peccata, & alleviat infirmum, & quod non cessat, neque cessavit, neque olim fuit quasi tantum gratia curationum. IV. Quod ritus eius, quem observat Ecclesia Romana, non repugnat sententia Iacobi Apostoli: atque ideo non potest iuste mutari, aut contemni. V. Quod Apostolus Iacobus per presbyteros intellexit tantum Sacerdotes, & non seniores populi. VI. Ideoque non posse hoc Sacramentum per alios quam per episcopos, & Sacerdotes ministrari. cap. 22. nu. 1.

VOLUNTARIUM,
& involuntarium.

Dicitur directè, ac per se, ut cum volumus illud: indirectè ac per se, ut cum volumus id quod sequitur ex eo quod volumus: indirectè ac per accidens, ut cum possumus, & debemus aliquid velle, vel dicere, vel facere, & nolumus dicere, aut facere. Sicut in submersione Navis volita à nauclero, dicuntur etiam volita omnia alia, quae potuit impedire, & non impediit. Prel. 7. num. 12. in Antiq.

Defe

Defectus voluntarij excusat à mortali in omni materia. Præl. 9. num. 10.

Voluntarium quod in semidormiente reperitur non sufficit ad mortale. Idem in seniebrio. Præl. 9. num. 10. de inuolunt. vide tit. metus. pag. 438.

VOTVM I. IN SE

quantum ad essentiam.

Votum est promissio deliberatè Deo facta de aliquo bono maiori à Superiore non reuocata. cap. 12. num. 24. Atque omne votum fit Deo expressè vel tacitè. Et sufficit ad illud illa deliberatio, quæ sufficit ad mortale. num. 24. 26. Solum autem propositum faciendi aliquod bonum non est votum. numer. 26.

Promittens Petro se non lusurum cum Ioanne non vouet. num. 25. Neque abrenuntiatio quæ fit in Baptismo est votum. nu. 31. Neque id quod fit animo non se obligandi, est verum votum. num. 38. Bonum opus ex voto factum, est magis meritorium quàm aliud ex voto non factum.

VOTVM II.

Quoad materiam.

Votum de re mala factum non est votum. cap. 12. num. 25. Potest fieri de materia aliàs prohibita. Quòd si violerur, committitur duplex peccatum, necessariò confitendum. num. 25.

Votum faciendi, vel omittendi aliquid, cuius contrarium secundum se est melius, non valet. Neque factum de non faciendo aliqua consilia Christi; imò qui tale vouet, peccat. num. 25. & 29.

Peccat mort. qui vouet se non facturum opus consilij, quamuis esset sub præcepto: & qui vouet se non facturum, quod est de consilio, eo tamen animo vt displiceat Deo tantum, quantum mortalia crimina ei displicere solent. num. 35.

Votum de faciendo aliquod mortale, est mortale, & de veniali est veniale. numero 28.

Votum de rebus necessariò euenturis non est votum. Ibidem.

Promissio de re indifferenti, vt indifferentis est, non est votum: vt votum de non nendo in Sabbato in honorem B. Virginis, vel de non eundo in Gengenem ciuitatem, aut
de noq

de non ingrediendo talem domum, &c. absolute, & simpliciter sumptum non est votum, nisi adsit aliqua circumstantia bona, videlicet non nere in Sabbato, vt recitet plura rosaria, adire Genuam, vt veneretur & honoret Christi imaginem, quam Veronicam appellant. non ingredi talem domum, ne patiaturscandalum: tunc enim huiusmodi vota cum his circumstantiis bona sunt, & valida. cap. 12. num. 28.

Votum factum ex causa mala impulsua, valet. num. 30.

Votum factum de aliqua poena, si commiserit homo tale, vel tale peccatum, valet. num. 31. & 43.

Votum factum se nudum peregrinaturum, inhonestum est, nec seruandum. nu. 39.

Votum ducendi vxorem, de se non est validum; secus in homine fragili, num. 43. §. 14.

Votum de non reddendo, vel non perendo debitum, factum sine licentia alterius coniugis, illicitum est. num. 60.

Votum numquam peccandi venialiter, non valet: & votum numquam peccandi mort. vel non valet, vel facile debet relaxari. num. 65.

Votum non committendi tale, vel tale veniale, & tale vel tale mortale, valet. ibidem.

DDd 5. Qui

Qui vouet absolutè religiosum esse, solum vouet ingressum. additum Nou. cap. 12. num. 47. 49.

VOTVM III.

Quoad obligationem.

Qui emisit votum non ingrediendi talem domum, ad euitandam occasionem peccati, cessante occasione, non obligatur voto. cap. 12. num. 28.

Votum ob malum finem factum, non obligat. num. 30.

Votum filiorum familiars à parentibus irritatum, vel votum religiosorum à suis praelatis irritatum non obligat. num. 25.

Votum de se obligat sub mortali. nu. 26. Solum propositum faciendi aliquid, non est votum, nec obligat etiam si quis induat habitum religionis. num. 26. corol. 6.

Votum factum sine animo adimplendi, validum est & obligatorium: secus si verbo tenus promitteret absque animo se obligandi. num. 27. & 38.

Qui vouet animo se obligandi & non adimplendi, peccat, & qui non adimplet votum factum animo vouendi, & non adimplendi, bis peccat. num. 38.

Votum

Votum solemne magis obligat quam simplex: atque votum magis obligat quam iuramentum. num. 31. 32.

Obligatio voti non tollitur, eo quod non adimpleatur propter eius fractionem. n. 32.

Qui violat votum factum, de rebus aliis preceptis, committit duplex peccatum. num. 34.

Votum non committendi tale vel tale veniale, obligat sub veniali: secus de mortali, quod quidem obligat sub mort. n. 65.

Violare votum factum de rebus aliis preceptis, est circumstantia necessario confitenda, etiam si fuerit votum de non peccando in genere. num. 34.

Votum factum de re, quæ ex natura sua est contra consilium, sed ob aliquam circumstantiam est bona, obligat. num. 36.

Peccat qui vouet aliquid sciens se non posse adimplere. num. 38.

Non manet quis liber ab obligatione voti, propter illa omnia superuenientia voto iam emisso, quæ si à principio accidissent, non remisisset votum. num. 39. & cap. 18. num. 9.

Qui violat votum, peccat toties quoties illud violat. cap. 12. num. 39.

Qui non potest adimplere votum in totum, tenetur in partem, quam potest. nu. 39.

Votum

Votum peregrinandi ad Ierusalem, bufonem ore ferendo, valet, ac obligat quoad peregrinationem: non tamen quoad circumstantiam ferendi bufonem. num. 43.

Qui vouit castitatem, si contrahat, & consummet, tenetur nõ petere debitum, & mortuo coniuge non contrahere. num. 39.

Quæ vouit virginitatem, & patitur se corrumpi, tenetur deinde seruare votum: secus si eo animo vouit, vt virginitate semel amissa non teneretur vltcrius ad castitatem. nu. 43. §. 14.

Peccat, qui non implet votum tempore illo, pro quo vouit, vel statim, vel intra certum tempus. Quòd si nullum tempus præfinit, non peccat, quamdiu conscientia non remordet esse in mora. num. 41. cap. 12.

Peccat, qui faciens votum Conditionatum, impedit conditionem, & non adimplet. num. 42. 43.

Qui vouet aliquid, si præseruaretur ab aliquo peccato, & non præseruatur, tunc tenetur adimplere votum, quando non facit, quod fecisset ad se præseruandum, vel quando peccat, ne teneatur voto. num. 42.

Vota pœnalia, & cõditionalia posita, conditione obligant. num. 43. §. 12. Et votum, de opere pio, si susceperit filium de concubina, obligat. §. 14.

Qui

Qui vouet non nubere, non vouet continentiam, & qui vouet continentiam, tenetur non contrahere matrimonium. nu. 43. §. 14.

Peccat mort. qui vouet ob malum finem. num. 43. §. 15.

Qui cōtra simplex votum castitatis contraxit matrimonium, tenetur ingredi religionem, antequam consummet. n. 79. in fine.

Votum castitatis annexum ordini sacro obligat, licet suscipiens ordinem, non haberit propositum seruandi. num. 50. & cap. 22. nu. 50. & quamuis habuisset propositum non se obligandi ad id, tamen ad id seruandum obligatur. cap. 22. num. 52.

Et si suscipiat ordinem per metum reuerentialem patris, posset aliquis doctus dicere, quod non obligatur: & saltem hoc erit iusta causa ad dispensandum. num. 51.

Votum ducendi vxorem de se non valet, neque obligat: secus in homine fragili. num. 43. §. 14. cap. 12.

De voto ingrediendi religionem non reformatam. vide tit. Religiosus II.

Qui vouet religionem, & non restringit votum ad hanc vel illam religionem, hoc vel illud monasterium: sed in genere, & absolute vouet, si non recipiatur in vna vel altera, tenetur aliam querere religionem, vel aliud monasterium. cap. 12. num. 46. §. 16. licet

licet qui vouet, refutetur à Prouinciali, vel Generali, nisi iudicetur ineptus. in Nou. cap. 12. num. 62.

Qui vouit aliquam religionem, & non limitauit expresse vel tacite, ad hoc vel illud monasterium; si non recipiatur in propinquis, seu finitimis cœnobis, tenetur ad remotiora externaque loca proficisci, vbi sit aliqua spes, quòd recipietur. num. 48.

Qui existens in Hispania, vouet ingredi religionem fratrum minorum Conuentualium, quæ post aliquot dies abrogata fuit, in vniuersa Hispania non tenetur querere monasterium, in quo recipiatur in locis vbi non est abrogata illa religio. cap. 27. num. 273.

Vouens certum monasterium, vel religionem, animo se obligandi ad continentiam, quamuis non admittatur, tenetur seruare continentiam: secus si caruit hac intentione, licet vouisset perseuerare, vel profiteri: vnde si non admittatur, poterit uxorem ducere. cap. 12. num. 47.

Qui vouit religionem, peccat contrahendo: poterit tamen petere debitum. ibidem. Quòd si fornicetur, vel adulteretur, non faciet contra votum. num. 80. in fine.

Qui vouit initiari sacris, licet peccet non adimplendo, non tamen tenetur ad officium diuinum: neque agit contra votum, si fornicetur.

etur.num.47.Vnde qui vouit intra annum
initiari sacris, si non initietur, non tenetur
etiam elapso anno ad diuinum officium.
ibidem.

Qui vouit solummodò ingressum reli-
gionis, satisfacit quidem voto, ac iuri com-
muni, ingrediendo sine dolo, sed bona fide,
vt experiatur, & probet vires suas. Quòd si
illa vitæ ratio ei displiceat, poterit si libeat
intra annum probationis exire, eo solo quòd
modus ille viuendi ei non placuit. numer.

47. §. 4.

Quòd si vouit perseverantiam, & profes-
sionem, non poterit liberè exire intra an-
num probationis: quamvis ei modus viuendi
displiceat, nisi post dispensationem impe-
trata, ex causa, quæ viro prudenti videatur
iusta. Ibidem.

Qui autem absolutè vouit esse religio-
sum, solum vouit ingressum. Nou.num. 47.
& 49.

Qui vouit strictiorem religionem, & la-
xiorē ingreditur, peccat, sed post profes-
sionem nō tenetur strictiorem intrare, antea
verò sic. cap. 12. num. 48.

Qui vouit religionem, si in nulla reci-
piatur, potest vxorem ducere. num. 48.

Ingressus religionis tunc nō requirit lon-
gum consilium, quando non sunt specialia
impe

impedimenta scilicet morbus, debita, &c. num. 49.

Votum factum ob metum ab intrinseco illatum, obligat, secus si metus sit ab extrinseco. num. 52.

Votum pueri factum per metum reuerentialem de ingredienda religione est nullum, etiam in foro exteriori. cap. 22. nu. 51.

Qui vouit perseverare in religione aliqua de laxioribus, tenetur in ea perseverare, nisi voluerit ad arctiorem transire. cap. 12. num. 53.

Qui vouit, dum vixerit, non bibere vinum, peccat mort. toties quoties bibit. Idem si promisit non bibere in tali die, peccat mortaliter toties quoties biberit in illo die. num. 53.

Qui vouit aliquid pro certo tempore, si non facit, peccat, & tenetur post illud tempus facere, nisi quando is qui vouit, respexit principaliter ad diem, vel tempus. num. 54.

Non est mortale pœnitere de voto facto. num. 54.

Qui absque dispensatione non adimplet votum, dubitans an debeat implere, peccat. ibidem.

Qui vouit, quod per se ipsum adimplere non potest, nec curat per alium adimpleri, peccat in duobus casibus. primò quando vo-
tum

votum ipsum saltem tacite ad id extenditur, vt votum opitulandi pugnantibus in terra sancta, extenditur ad ferendam operam per alium. Secundo, quando vouit id, quod nullo modo potest adimplere per se ipsum. Aliqui doctores addunt tertium, nempe, quando ex sua culpa factus est impotens ad adimplendum. Sed oppositum est verius. ibidem.

Heres tenetur implere vota realia defuncti, non personalia: mixta vero partim tenetur partim non. num. 56.

Votum defuncti non obligat heredem quoad obligationem personalem: sed ex vi contractus, & promissionis, vnde populus tenetur implere vota facta à suis prædecessoribus præterito tempore. num. 79.

Qui Castitatem vouit sine licentia alterius coniugis, eo mortuo tenetur seruare Castitatem. num. 60. Votum à coniuge factum, non vergens in præiudicium alterius, obligat: secus si vergat. num. 61.

Votum de peregrinando factum ab vxore sine licentia mariti, non obligat, si maritus repugnet, imò etiam emissum cum licentia, si postea contradicat ipse, non obligat: peccabit tamen contradicendo sine causa. ibidem.

Maritus non potest reuocare consensum quem

E E e

quem

quem adhibuit in votum continentia vxoris. ibidem.

Vxor, quæ cum esset soluta emisit aliqua vota, si iam nupta implere non possit absque præiudicio mariti, excusatur illo repugnante: eo tamen mortuo, tenetur adimplere. ibidem.

Votum succurrendi terræ sanctæ factum à marito cum licentia vxoris vel sine illa obligat. Idem si fiat ab vxore, & possit impleri sine periculo incontinentiæ. num. 62.

Vota religiosorum de materia non prohibita obligant, donec irritentur: licet prælati, ea non approbauerint: & licet religiosi sint impuberes. num. 67. & 69.

Vota religiosorum de rebus à superioribus prohibitis alias tamen licitis, non obligant donec Superior approbauerit. num. 67.

Vota religiosorum, vt non obligent, sufficit, quòd superior iubeat, ne faciant rem quam vouerunt, vel non sit factus certior de eo. num. 69.

Vota religiosorum semper intelliguntur fieri cum hac conditione, scilicet, si superior non contradixerit: & ex cõsequenti: salua voluntate summi Pontificis, qui est supremus omnium antistes. maior est enim potestas Papæ quoad hoc erga religiosos quam erga sæculares. cap. 12. num. 76.

Filius

Filius tenetur implere votum emissum à parente, implendum ab ipso filio, dummodo illud approbet animo se obligandi. num. 73.

Seruum obligant vota personalia, quæ non redundant in damnum domini. nu. 74.

Votum licitè potest non impleri, quando impletio est manifestè mala, inutilis, vel impeditiua maioris boni. num. 76.

Quid requiratur vt votum censeatur ratificatum, vide tit. *Votum VI.* de irratione.

VOTVM IV.

Quis possit vouere.

SUBIECTVS aliquis non potest emit-
tere votum validum in eis, in quibus sub-
iicitur, absque eius cui subiectus est, consen-
su. cap. 12. num. 64.

Impuberes vrentes ratione possunt regu-
lariter emitte quæcumque vota, siue rea-
lia siue personalia. num. 68.

Et licet non possint se obligare voto so-
lemni religionis, etiam consentiente patre:
bene tamen voto simplici. ibidem.

Puberes possunt emitte vota persona-
lia, & tenentur adimplere, etiam viuentibus
parentibus vel tutoribus, dummodo non

contradicant gubernationi paternæ, vel tutoris, aliàs secus, nisi essent in subsidium terræ sanctæ, vel ex rebus Castrensibus, vel cū consensu parentis. num. 70.

Vota realia à puberibus facta, valida sunt. ibidem.

Clericus beneficiarius, & non beneficiarius potest emittere omnia vota, sicut laicus, his exceptis, quæ grauitè præiudicant Ecclesiæ, vt longa peregrinatio. num. 74.

Religiosus non potest vouere aliquid sibi prohibitum, licèt ex genere suo bonum, sine conditione *si pralato placuerit*, nec rem non prohibitam absque hac conditione, *si Superior non contradixerit*. ibidem.

Neuter coniugum potest vouere continentiam sine consensu alterius. capit. 22. num. 19.

VOTVM V.

Quoad solennitatem.

VOTVM duplex est, vnum solemne, & alterum simplex. Solemne est quod professione tacita, vel expressa religionis approbata, vel susceptione ordinis sacri celebratur. capit. 12. num. 32. §. 13.

Votum

VOTVM VI. 805

Votum simplex est quodcunque aliud siue occultum siue publicum fuerit. num. 32. §. 13.

Vota facta in saeculo, ipso facto commutantur voto solemni religionis. num. 65.

Votum solemne religionis amissum ab impubere, etiam consentiente patre non valet. num. 68.

VOTVM VI.

Quo ad irritationem.

IRRITATIO votorum non requirit causam. cap. 12. num. 63.

✚ Votum de non petendo vel non reddendo debitum emissum ab vno coniuge, sine consensu alterius, potest ab altero irritari. num. 60.

Maritus potest irritare vota facta ab vxore antequam nuberet si praedudicent marito. num. 65.

Vota possunt irritare, pater, & eo mortuo, mater, maritus, vxor, Dominus, praelatus, tutor: diuersimodè tamen: nam pater, mater, vel tutor possunt irritare in vniuersum omnia vota tam, realia quam personalia, emissa à non habente aetatem requisitam ad contrahendum matrimonium. Si-

E E c 3   militer

milititer prælati possunt in vniuersum irritare omnia vota religiosorum: at verò pater, mater, vel tutor non possunt omnia vota emissa ab habente ætatem requisitam ad matrimonia irritare, si sint personalia, & illorum iuri non præiudicent, vt votum religionis, & castitatis, & hoc siue sint purè personalia, siue principaliter personalia, & accessoriè realia: possent tamen irritare, si essent realia, & personalia, quæ illis præiudicarent. nu. 64. & 70.

Papa potest irritare vota religiosorum. num. 76.

Prælati non potest sine rationabili causa, irritare votū subditi, ad quod ipse cōsensit, vel factum approbavit. irritatio tamen est valida. nu. 73.

Prælati potest irritare votum subditi de non peccando tale vel tale peccatum, siue mortale siue veniale. numero 65. Non tamen potest irritare vota nouitiorum. ibidem.

Vt autem prælati irritet votum religiosorum, requiritur quòd fiat certior de voto. Ibidem.

Votum irritatum non obligat, quamuis qui irritauit iterum de nouo consentiat. ibidem.

Vota irritata a marito, vxore, Domi-
no,

no, parente tutore, curatore, non obligant, licet vouentes liberentur à subiectione irritantium, nisi quando expresse vouerint se facturos, postquam essent liberi, num. 96.

Vota personalia emissa ab habente aetatem ad contrahendum matrimonium, non possunt irritari à parentibus, vt votum religionis vel continentiae. num. 70. & vota realia possunt irritari vsque ad vigesimum quintum annum, si fiant ab habente aetatem ad contrahendum, dummodo principaliter pertineant ad rem familiarem: non enim possunt irritari quando accessorie illam tangunt, & adiunguntur personalibus, quæ non possunt irritari, vt patet in voto professionis, quod transfert in monasterium bona profitentis. num. 70.

Pater vel tutor potest irritare votum professionis emissum ab eo, qui non habebat aetatem ad contrahendum: quæ irritatio fieri debet, antequam vouens perueniat ad prædictam aetatem. Hæc autem limitatio non requiritur in irritatione voti simplicis dummodo non fuerit ratificatum. num. 71.

Aduertendū tamen illud quod dicitur de voto soleni professione, nō habere locū post Tridentinum sess. 25. de regul. cap. 25. Quoniam

niam huiusmodi votum est nullum. Irritatio autem supponit vinculum.

Vt votum censeatur ratificari, non satis est credere quod valet, nec velle adimplere: sed requiritur expresse velle, quod in posterum valeat, quamvis antea non valuerit. num. 71.

Pater non potest irritare vota filij facta cum consensu patris. cap. 14. num. 17.

VOTVM VII.

Quoad commutationem.

COMMUTATIO quando fit ex rationabili causa, debet fieri in bonum æquale: quando verò sine illa, in melius. cap. 12. num. 63.

Causa sufficiens ad commutandum votum Castitatis, est fragilitas adimplendi. num. 78.

Commutans votum debet perpendere qualitatem vouentis, & expensas, quas facturus esset in adimplendo votum. numero 77.

Votum ieiunandi emissum à paupere, potest commutari in minus, quàm votum diuitis. ibidem.

Votum

Votum de eroganda eleemosyna alicui Ecclesiæ potest commutari etiam sine consensu Ecclesiæ. num. 78.

Quodcunque votum etiam Hierosolymitanum potest commutari in votum religionis. ibidem.

Quilibet simplex Sacerdos non poterit commutare votum in articulo mortis, licet possit absoluerè à quacumque voti fractione 79.

Qui verò potest tantum commutare votum, non poterit cum illo dispensare: neque contra. num. 79.

Prælati inferiores Episcopi non habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, non possunt commutare, vel dispensare, vota, nisi ex præscripto & priuilegio: possunt tamen prælati regulares, quoniam habent iurisdictionem quasi Episcopalem. num. 75.

Qui recepit diploma Papæ concedentis facultatem commutandi, debet petere commutationem à Confessario. num. 79.

Commutatio facta per bullam Cruciatæ fieri debet in vtilitatem Bullæ. ibidem. 80.

Non potest quis auctoritate propria commutare votum etiam in melius, nisi manifestè constet illud esse gratius Deo, & consequenter neque Confessarius, nec alius, cui

E E e § non

non sit data facultas commutandi. in Nou. num. 75.

Per Bullam cruciatæ possunt commutari vota emissa post eam. Nou. num. 80.

VOTVM VIII.

Quo ad dispensationem.

A **D**ESIDERIVM, & tentatio non adimplendi vota, non est sufficiens causa ad dispensandum. cap. 12. num. 11.

Votum religionis, vel peregrinandi Hierosolymam, si tale peccatum comiserit, non potest ab Episcopo dispensari, nec post adimpletam conditionem, nec antea. Votum autem non committendi tale peccatum sub pœna eundi Hierosolymam, ante impletam conditionem, vtrumque potest ab Episcopo dispensari. num. 43.

Qui vouit ingredi religionem, & perseverare, debet in petenda dispensatione vtrumque exprimere. ibidem.

Peccat qui impetrat dispensationem voti ob causam falsam & iniustam. num. 57.

B Dispensatio differt ab irritatione, & commutatione, nam irritatio non aliam causam postulat, quam voluntatē illius, qui ad irritandum habet facultatem. Dispensatio vero causam

causam iustam, & rationabile requirit, quoniam qui habet auctoritatem dispensandi, poterit omnino votum relaxare absque eo, quod loco voti aliquid iniungat vouenti, & tunc tam vouens quam qui dispensat, manet in conscientia securi. Commutatio autem, vel redemptio voti, exigit, ut id, in quod votum est commutandum, vel redimendum, sit aequè bonum aut melius, quam id quod vouit. Tunc autem aequè bonum exigitur, cum ex causa rationabili commutatur. Tunc verò melius bonum exigitur, cum sine causa, sed ex mera voluntate fit commutatio. num. 63.

Causa quæ non est sufficiens omnino ad dispensandum, sufficiens esse potest ad partim commutandum, partim dispensandum. ibidem.

Sine iusta causa non potest Papa dispensare in voto, nec dispensatus erit securus. Præl. 9. num. 11. cap. 12. nu. 76.

Nulla voto, aut iuramento detrahi potest potestati Papæ, quominus cum iusta causa possit cum illo dispensare. num. 67. 76.

Causa, quæ impletionem voti reddit malam, inutilem, vel impeditiuam maioris boni, sufficiens est ad dispensandum. Causæ autem sufficientes ad dispensandum sunt leuitas in vouendo, imbecillitas ad implen

implendum, necessitas publica, & priuata, imò & vtilitas publica, & priuata, & alia, quæ arbitrio superioris relinquenda sunt. Si verò impedimentum implendi votum sit temporale, non debet concedi dispensatio, sed dilatio. num. 76. 77.

E Solus prælatus Ecclesiasticus potest in voto dispensare. num. 64.

Qui tantum potest dispensare, non potest commutare, neque è contra. num. 76.

Qui habet priuilegium commutandi votum, non potest dispensare neque irritare. num. 72.

F Qui vt impetraret dispensationem transeundi ex ordine mendicantium ad canonicos regulares, dimisit habitum, & impetrauit dispensationem tacendo hoc, non est tutus. ibidem.

G Solus Papa, vel alius cum potestate eius potest dispensare in quinque votis perpetuæ continentia Religionis, Ierusalem, Romæ, ac Compostellæ. Ista quinque vota reseruantur Papæ, saltem ex consuetudine. vnde inferior, qui sine licentia Papæ absoluit ab istis, incurret in excommunicationem: non quidem quicumque inferior, sed solus ille, qui prætextu concessionis confessionalium Sixti I V. absoluit, vt habetur in extrauag. et si Dominici. num. 75. Sed hæc
extra

extrauagans nunc nihil vel parum prodest, quoad contentum in ea principaliter, quia iam confessionalia illa desierunt. cap. 27. num. 105.

In omnibus votis (exceptis quinque) possunt Episcopi, vel iurisdictionem episcopalem habentes dispensare. Prælati verò inferiores, nō. Votum autem solemne Continentiæ, Religionis, dispensari potest à Papa, si adsit vrgentissima causa. Solus verò Papa potest dispensare in voto continentiae emissio per susceptionem ordinis sacri. cap. 12. num. 75.

Episcopus non potest dispensare in voto simplici perpetuæ continentiae, nisi esset magnum periculum incontinentiae, & non esset recursus ad Papam. num. 76. Poterit tamen dispensare in voto temporali continentiae, & etiam in voto non nubendi. ibidem.

Votum de danda Eleemosyna alicui Ecclesiae, dispensari potest, etiam sine consensu ecclesiae cui danda est. cap. 12. num. 78.

Quilibet simplex Sacerdos non poterit in voto dispensare in articulo mortis. numero 79.

Confessarij præsentati ordinis minorum, & qui participant eorum priuilegia, possunt dispensare in omnibus votis, in quibus
Episco

Episcopi. Præterquam in voto peregrinationis ultra duas diatas. Qui autem recipit diploma Papæ concedentis facultatem ad dispensandum; debet petere dispensationem à Confessario. *ibidem*.

L Episcopus concedendo absolutionem à suis casibus, & censuris, non videtur concedere dispensationem votorum. in quibus ipse potest dispensare. *cap. 27, num. 255.*

V S V R A I.

In se.

A **V** Sura prout in materia morali sumitur, significat *lucrum proueniens ex contractu mutu.* *cap. 17, num. 206.*

Dicere usuram non esse peccatum, est hereticum. *num. 207.*

Usura est prohibita iure naturali, & diuino veteris & noui Testamenti, & humano. *ibidem.*

B Usura est duplex, mentalis tantum: mentalis & realis. Atque usura quidem mentalis differt à peccato mentali usuræ. hoc enim non obligat ad restitutionem. *num. 208.* Illa verò obligat. *num. 214.* & clariùs explicatur. *num. 243. §. 98.*

C Intentio principalis lucrandi ex mutuo
suffi

sufficit ad constituendam vsuram, etiam sine pacto expresso, vel tacito, non tamen sufficit minus principalis. num. 209. Qui iuravit soluere vsuras tenetur intra statutum diem soluere, vel petere absolutionem iuramenti. num. 246. §. 109.

Promissio soluendi vsuras non valet. D
ibidem.

Soluens vsuras non consentiens peccato vsurarij. Atque petere sub vsuris à nolente mutuare gratis licitum est, imò & accipere. num. 247.

Sed peccat qui inducit alium, vt sibi det ad vsuram: secus si peteret à parato, vel petit ab aliquo mutuuum simpliciter, & quia non vult gratis mutuare, accipit sub vsuris. num. 262. & cap. 21. num. 25.

Indigens extreme, licite potest inducere ad sibi mutuandum sub vsuris nolentem aliter mutuare, quia hoc est consulere minus malum. cap. 17. num. 263.

Qui verò petit mutuuum ab vsurario, abs- E
que necessitate, peccat, secus si petat ex necessitate. cap. 14. numero 27. Ratio huius differentiae est, quia qui petit ob necessitatem ab vsurario parato, vt sibi mutuet sub vsuris, non petit ab eo rem malam, quamuis peccandi materiam offerat: qui autem petit extra necessitatem, petit rem malam.

malam. quod alio exemplo declaratur. qui petit ab infideli, vt sibi promissa iuramento firmer, non peccat, licet sciat illum iuratum fore per suos falsos Deos. qui autem peteret ab eo, vt iuraret per falsos Deos, peccaret quidem. num. 31. lit. F. & in Nou. num. 39.

F Vnde peccat mort. capiēs sub vsuris merces ad res vanas, graue æs alienum contrahendo, vxorem, & liberos notabiliter damnificādo. Idem de capiente ad interesse, & emente habita fide de pretio merces, quas vendit præfenti pecunia. capit. 17. numer. 263.

*VSVRA II. QVOAD
venditionem, vel emptionem.*

A **Q** Vi vinum, triticum, vel oleum alicuius prædij ante mensem, vel vindemiam minoris emit ob anticipationem solutionis, quam valebunt collecta, tenetur restituere. cap. 17. num. 22.

Idem de emente aliquid minoris iusto pretio ob anticipatam solutionem, vel carius vendente ob dilatam: quamuis postea augeatur pretium rei venditæ. num. 228.

Pet

Per iustum autem pretium intelligitur infimum, medium, vel supremum. num. 227. & 228.

Qui vendit aliquid vno mense pretio **B** maiore, quo valiturum est in alio, ad quem usque non erat seruaturus, peccat cum obligatione restitutionis. Si tamen esset seruaturus, licitum erit tribus concurrentibus.

I. Ne accipiat pretium summum, sed **A** medium. II. Ut de pretio deducat tantum, quantum seruando diminuendum esset.

III. Ut deducat impensas in seruando faciendas. num. 239. §. 95. Nou. §. 104.

Vsura est vendere rem dilata solutione in **C** aliud tempus, maximo pretio, quod valebit usque ad illud: secus si vendat cum pacto, ut sibi solvatur pretium medium minimi, & maximi, quod ab emptionis tempore usque ad tempus in quod seruaturus erat, valeret, siue pretium cresceret, siue decresceret. num. 243. §. 96.

Vsura est vendere aliquid indigenti **D** pecunia, cum pacto, ut statim sibi reuendat minoris iusto pretio: secus si simpliciter vendit iusto pretio, quamuis summo, & deinde quia emptor vult reuendere, & non inuenit emptorem, idem venditor iterum emit iusto pretio quamuis infimo. §. 97. Pactum de retrouendendo simulate factum **Fff** animo

animo magis mutuandi quam emendi, usurarium est. num. 247.

V S V R A III.

Quoad mutuum.

A Mutuum verum solum reperitur in rebus, quæ usu consumuntur, & consistunt in numero, pondere, & mensura: Palliatum verò in aliis etiam rebus & contractibus. cap. 17. num. 206.

Intentio principalis lucrandi ex mutuo sufficit ad constituendam usuram, etiam sine pacto expresso, vel tacito, non tamen intentio minus principalis. num. 209. Unde peccat, qui mutuat ob lucrum conventum expressè, vel tacite, aut principaliter speratum. num. 214.

B Non est usura sperare secundario vel principaliter lucrum amicitia, & gratitudinis ex mutuo. num. 209.

Qui postquam mutuavit principaliter propter lucrum mutat intentionem in intentionem minus principalem, si gratis datum accipiat, non est usura. ibidem.

C Non sunt usurarii omnes qui mutuant cum spe lucri, sine qua non mutuarent. ibid.
Qui bona fide accipit aliquid à mutuario,

rario, credens dari gratis, non peccat: quòd si postea intelligat non gratis dari, tenetur restituere. ibidem.

Quamuis mutuator liberaliter mutuauerit, non potest accipere à mutuatorio lucrum, quod dat coactus.

Ex qualitate autem rei datæ, & personæ dantis, & ex aliis circumstantiis iudicandum est, quando mutuarius dat gratis lucrum. ibidem.

Quando præcessit pactum, non censetur dari gratis, quamuis magnates dicant in literis se gratis dare. num. 244. §. 99. vel 104.

Qui mutuatur, ut mutuarius soluat debitum, non est usurarius. nec est usura accipere aliquid ob iustam mercedem sui laboris, vel famuli, numerandi magnam summam pecuniæ, vel pro sumptu & labore mittendi pecuniam mutuam longè absentem.

Usura est permutare, locare, vel vendere minoris iusto pretio, ob anticipatam solutionem debitorum, vel maioris ob dilatam. num. 210.

Usurarij sunt, qui agros suos plus iusto pretio rigido locant propter dilatam solutionem suorum debitorum, vel propter mutuacionem tritici ad serendum, & vi-

et is, aut pecuniæ ad alia necessaria. ibidem. Idem de his qui suos redditus quàm maximo possunt pretio locant, in auctonibus publicis, propter dilatas solutiones. ibidem.

Certum est apud omnes interesse damni emergentis & lucri cessantis, ex mutuo proveniēs peti posse in tribus casibus. I. Quando præcessit mora in soluendo. II. Quando mutuum extortū est per vim. III. Quando à principio convenit de soluendo damno. quibus casibus licet pacisci etiā à principio de certo, & determinato lucro ultra sortem: quod tamen iam non habet locum in materia cambiorum post Extrauagantem Pij V. num. 212. & num. 183. lit. M. in explicatione eiusdem extrauagantis. not. 4. & in Nou. num. 301.

F Præterea licitum est in mutuo sponte facto recipere aliquid ultra sortem, ob interesse lucri cessantis, etiam ante moram, vel culpam, concurrentibus tamen nouem conditionibus, quæ tamen non sunt omnes necessariæ. I. Quòd hic lucrandi modus non tantum sibi placeat, quantum negotiationis; sed hæc non est tam necessaria: nam iustum & iniustum, non in bonitate vel malitia animorum consistit, sed in rerum externarum aequalitate, vel inæqualitate.

Vnde

Vnde etiam nihil refert, an mutuans sit rogatus, & quaesitus à mutuuario, an vltro mutuuet, dummodò seruetur id quod ad iustitiam commutativam pertinet. II. Quòd interesse sit verum: & hæc est necessaria.

III. Quòd mutuatio, vel non solutio sit causa cessationis lucri: sed talis non est, quando mutuans pecuniam habet aliam qua negotietur: quæ limitatio non procedit si aliam pecuniam destinasset ad alios fines, veluti ad fortuitas necessitates, neque negotiationi committere vellet, quod prudentiæ est. III. Quòd non sit assuetus dandis usuris: quoniam ex tali consuetudine præsumeretur voluntas exercendi usuram: sed hæc conditio non procedit in foro conscientiæ, in quo veritas prævalet præsumptioni.

V. Quòd non recipiat interesse priusquam constet, quod verisimiliter lucratus fuisset, quod etiam in materia Cambiorum statutum est à Pio V.

VI. Quòd mutuarius non egeat extreme: sed hæc non videtur necessaria. Quia non tenetur ex præcepto subuenire illi gratis: imò satisfacit mutuando, vt, cum poterit, soluat, & mutuare sine interesse, esset donare.

VII. Quòd mutuans, ob hoc non incurrat infamiam usurarij apud simplices, ignorantibus

rantes qualitatem aliàs bonam huius contractus. Hæc non ad vsuram, & restitutionem evitandam necessaria est. Sed ad evitandum peccatum scandali adiungitur.

M VIII. Quòd causa principalis mutandi sit subsidium necessitatis, vitæ, salutis, honoris, aut bonorum proximi, quæ conditio magis est honesta, quàm necessaria.

N IX. Quòd non capiat, neque paciscatur totum interesse, quod verisimiliter expectatur, sed solum tantum quantum valet illa verisimilis expectatio: atque ideo qui cogitur soluere pœnam, vel interesse creditori suo, eo quòd mutuatarius suus non soluit ei mutuum statò die, licitè potest (non ratione mutui, sed interesse damni emergentis, etiam si promissio de soluendo tali damno non præcesserit) recipere illud, quod sic soluit, & etiam compensationem damni accepti, ob venditionem rerum suarum minoris quàm valerent, aut emptionem tritici & vini cariore pretio, eo quòd statò die debitum ei non soluit. non possunt tamen quicquã capere iusta ratione interesse lucricessantis ij, qui nolunt, vel nō possunt negotiari, nec res frugiferas emere, & mutuant ad interesse. neque illi mercatores, qui certa pecuniæ summa negotiantur, & non maiori, & aliam, quam habent, ad interesse mutuât.
neque

neque qui multas pecunias in mundinas important, & emptis mercibus suo proposito sufficientibus, reliquas pro interesse mutuāt, quia omnes isti nullum interesse verum pretendere possunt. num. 212.

Qui mutuauit triticum paratum ad seminandum, potest aliquid recipere ratione lucri cessantis. num. 211. O

Licitum est vni Hispano dare alteri Romæ centum scuta pro centum soluendis ab eodem in Hispania cum aliquo augmento, non quidem per viam interesse lucri cessantis, si non habebat illa destinata ad mercandum vel ad emendum aliquid frugiferum. nec per viam emptionis, & commutationis rei, presentis cum re absente, si ille nec formaliter, nec virtualiter habet illa in Hispania: sed potest per viam emptionis & commutationis rei presentis cum absente, si alter habet vere & formaliter illa scuta (quæ vendit) in Hispania, aut virtualiter in redditibus beneficij, vel aliorum bonorum, vel crediti boni & probabilis. Quia ratione absentia valent minus scuta absentia, & ratione valoris, quia plus valent Romæ centum scuta quam totidem in Hispania. Est etiam licitum per viam mutui, præsupposito quod eadem pecunia P

FFF 4 valet

valet hic plusquam ibi, imò licet non vale-
ret plus data facultate mutuatario soluendi
in vrbe, aut si malit in partibus cum cambio,
quo tractatio illorum in vrbem constabit:
quoniam in hoc casu nihil videtur capi vl-
tra sortem, nisi ad summum interesse da-
mni emergentis, præsertim si qui dat, eget
illis, vel putatur eis opus habiturus in vr-
be. non tamen hoc erit licitum vt ob solam
dilationem, aut solum ratione mutui acci-
peret interesse lucri, maximè si eadem pe-
cunia valeret minùs Romæ quàm alibi. nu.
283. lit. n. conclusione 7. in Nouo num.
301. not. 6. Mutuans centum ducatos in
Noua Hispania, non potest capere totidem
in veteri Hispania, & mutuans in veteri po-
test amplius recipere in Noua. num. 283. lit.
R. & in Nouo num. 295.

R Peccat qui mutuat posita pœna, nisi in-
tra diem statutum soluerit, quem iam à
principio credebat non posse soluere ad eam
diem: idem si pœnam exigit ab eo, qui sine
culpa non soluit per impotentiam. idem si
soluta parte debiti totam exigit pœnam,
saltem quando obligatio est diuisibilis, non
tamen peccat si posuit pœnam, vt soluat ti-
more incurrendi eam. num. 215.

Vsura est mutuare rem cum pacto, vt
reddatur, quando probabiliter creditur plus
vali

valitura, secus si esset dubium, vel ipse seruaturus esset in illud tempus, & non tollit debitori libertatem soluendi ante illud tempus. num. 219.

Non est usura mutuare res vno mense, & vsque ad alium: in quo verisimiliter plus valebit, vt reddatur æquè bonum in illo, vel ante illum. num. 239. §. 45.

Usura est mutuare cum pacto vt molat in suo molendino, vel emat in sua taberna, vel laboret in suo prædio, & debet satisfacere hanc obligationem iudicio boni viri. num. 220.

Usura est mutuare cum pacto, vt sibi vendatur triticum vel aliquid aliud etiam iusto pretio, vel mutuare cum pacto assicurationis: secus si mutuatarius liberè voluit assicurare. tunc enim licitè potest pacisci de pretio assicurationis. num. 221. Et per hoc explicatur caput finale de usuris. damnat enim assicurationem in mutuo propter presumptionem, quia scilicet præsumit, vel quòd mutuatarius sorgebat se traiecturum pecuniam per loca periculosa, cum tamen non ita esset, vel quòd mutuans cogit mutuatarium vt assuret mutuum, cum tamen non haberet animum assicurandi. numero 284.

Usuræ nauticæ sunt prohibitæ quoad fo-

FFF § rum

rum exterius, si ob mutuum pecuniæ numerata accipiantur: & etiam quoad interius, si accipiantur pro mutuacione: secus si propter solam securitatem. num. 283. lit. A. & in Nou. num. 285.

Vsura est mutuare alicui pecuniam traiciendam per loca periculosa, eo pacto vt mutuarius faciat eam assecurari à mutuante accepto aliquo pretio: secus si mutuarius sponte vellet eam assecurare cum mutuante. ibidem.

Vsura est mutuare cum pacto, vt si mutuarius intra certum tempus moreretur, liber esset, & si viueret duplum redderet. & mutuare magnari cum pacto vt conferat sibi aliquod officium æstimabile pretio. verū est quod non tenetur restituere id, quod tali officio lucratur. num. 222.

V Mutuantes sub vsuris regibus ad id aliquo modo cogentibus, difficile possunt iustificari, nec per viam alicuius cābij, nec per aliam viam. n. 283. lit. O. & in Nou. num. 302.

Vsura est mutuare alicui cum pacto, vt auuet mutuantem, vel deprecetur pro illo, vel vt iterum mutuet, vel si medicus est, vt mutuatori medeatur. num. 223.

Vsura est mutuare triticum vetus cum pacto, vt reddatur nouum. sciens nouum plus valiturum. nu. 224. non tamen peccat mutans

trians triticum cum pacto vt plus recentis reddatur quando verifimiliter creditur, quod non valebit plus quam vetus, quod mutuat. ibidem.

Non est vfura tempore caritatis annonæ triticum æftimatum pretio, quo tunc venditur, mutuare cum pacto, vt tempore solutionis reddatur triticum pretio quo tñc valebit. num. 225.

Vfura est nolle recipere fuum debitum vf-X que ad tempus, in quo pretium eius crefcat, cum debitor nõ teneatur expectare illud tempus. idem de mutuante alteri cum pacto, vt non reftituat ante tale tempus, vel in alio loco extra illud, in quo iure tenetur. ibidem. idem de mutuante pecuniam argenteam vt fibi reddatur aurea. n. 226. qui ceterum foluenda à fe vel ab alio alteri, in fine anni emit, vel redimit in principio anni minus ob anticipatam folutionem, vfuram committit, ac reftituere tenetur: nifi id faceret, quia debitum non eft liquidum, vel propter laborem, vel periculũ, vel impensas fubeũdas in recuperando, vel illa quibus emit habebat deftinata negotiationi, vel emptioni frugiferorum. n. 230. Nobis autem verum videtur.

Licitum eſſe minoris emere debita non foluenda, vfque ad annum fecundum, vel tertium &c. quam fi prefenti die folueda forent: vnde

vnde debitor potest emere minoris in principio anni ea, quæ soluenda sunt à se in fine, quidquid alij dicant. num. 232.

Y Qui mutuo accepit centum cum pacto dandi decem ultra sortem, non potest eadem centum alteri mutuare cum eodem pacto ratione mutui, bene tamen ratione damni, quod aliàs pateretur. ibidem. 233.

X Usura est mutuare cum pacto ut mutuararius ultra sortem det aliquid alicui tertio vel pauperibus. num. 237.

Non est usura mutuare cum pacto, ut sibi remittatur iniuria: quia pœna iniuriæ nõ debetur in foro conscientia. ibidem. secus de mutuante cum pacto, ut non solum remittatur iniuria, sed etiam damnum, quod iniuria affectus passus est, quodque sibi debetur in conscientia. num. 238.

Qui centum aureos mutuat ad annum, si intra illum crescat eorum valor autoritate publica, debent solui eidem totidem in fine anni; si ea usque ad annum erat seruaturus: vel si mutuauit cum pacto quod redderetur ei alij centum eiusdem metalli, & forme, siue maioris, siue minoris valerët in fine anni, imò quamuis non esset seruaturus, nec fecisset prædictum pactum. n. 283.

Z Usura est commendare, vel deponere pecuniam apud mercatorem intentione principali,

cipali, vt aliquod lucrum annum soluat, & tenetur restituere etiam non interueniente pacto: secus si acciperet à mercatore donante gratis, quamuis libentiùs habeat suam pecuniam depositam penes hunc gratū, quàm penes alium: & licet mercator det illud sperans propter hanc largitatem pecuniam non auferendam à se. num. 243. §. 9.

Licitè potest quis legare pecuniam beneficiariis alicuius Ecclesiæ, vt perpetuò singulis mensibus tot Missæ pro legante dicantur, quot ex lucro pecuniæ ad rationem quinque pro centum quotannis dici poterunt. num. 257.

Licitum est reipublicæ constituere officium mutuandi egentibus constituto salario de publico, imò & præstiri aliquo paruo lucro reddendo à mutuatariis pro labore officiarij. num. 283. lit. A. & in Nou. nu. 285.

Mutuanti mille in India, ea lege vt post certum tempus eadem petat vbique terrarum inuenerit mutuatarium, satisfit, si soluantur Romæ deductis cambiis, vel illa mille integra. num. 43.

V S V R A I V . Q V O A D
locationem & conduionem.

Q V I

QVI pecora, vel prædia emit ab eo, quæ credit non habere, & statim certa pensione eidem locat, tenetur restituere pensionem, quam ex re, quæ non erat, cepit: secus si emit bona fide, credens probabiliter eum habere illa, nec tenetur restituere etiam cognita veritate. num. 229.

*V SV R A V. CIRCA
cambia.*

QVI deponit nummos apud vsurariū habentem proprias pecunias ad exercendā vsuram, non peccat: secus si non habeat proprias. c. 14. n. 31. lit. F. §. 12. & in Nou. n. 40.

De commendante pecuniam apud mercatorem, ea intentione vt aliquod lucrū annuū ei solvatur; vide supra tit. vsura II l. lit. Z.

De mutuante mille in India, quomodo satisfiat ei Romæ: vide tit. vsura II l. in fine.

De vsura circa pignus. tit. pignus. De vsura circa Societatem. tit. Societas.

*V SV R A VI. QV OAD
restitutionem.*

AVSVRA est minus debita, quam debitum ex aliis contractibus. c. 17. n. 53.
Famulus vsurarij tenetur restituere tamquam

quam faciens, vsurarius verò tamquam con-
fentiens. num. 19.

Et famulus tenetur, etiam si solùm pecu- **B**
niam dedit, & pignora, vel solutionem vsu-
rarum accepit dum modò sciant, pecuniam,
quam ferunt mutuam, mitti ad vsuram, &
quam recipiunt, ratione vsurarum recipi, &
tenentur restituere ante executionem prin-
cipalium, quia non cèsentur accessorij. Idem
de proxenera rogante, vt det ad vsuram: se-
cus si simpliciter rogauit, vt daret ad mutuũ:
secus etiam si non se tenet principaliter ex
parte vsurarij, sed ex parte indigentis. n. 267.

Qui gratis mutuare volenti suadet, vt **C**
non mutuet nisi ad vsuram, tenetur resti-
tuere in solidum. num. 265.

Qui mutuatur vsurario in malos fines, non
potest licitè capere ab eo solutionem, si ex
ex ea redditur impotens ad soluendas vsu-
ras. num. 264.

De emète pignus amissum ob vsuras non **D**
solutas, idem est ac de emente rem alienam.
num. 265.

Bona vsurarij non sunt obligata pro vsu-
ris extortis. Dominium rei lucrifactæ per
vsuras transit in vsurarium, & dominium rei
venditæ per vsurarium, transit in emptorem,
nec potest auferri à soluente vsuras pro ea-
rum restitutione. ibidem.

Vsu

Vfurarius non tenetur restituere, quod emit suo nomine, ex pecunia vfuraria. n. 278.

Debitor potest recuperare rem, quam soluit pro vfuris, si est penes vfurarium: imò etiam si sit penes alium titulo gratuito, saltem cum defunt vfurario bona ad restituendum. num. 265.

E Qui aliquid notabile accipit gratis ab vfurario in eadem specie, qua fuit datū illi, vel etiam in alia, si sciebat, vel probabiliter dubitabat, eius bona non sufficere ad restituendas vfuras, tenetur restituere illis, quibus vfurarius tenebatur. num. 266.

Gestor negotiorum, vel tutor, qui etiam nomine suorum principalium dedit ad vfuras, vel recuperavit, eas tenetur restituere, illis nō restituentibus, etiam si fuerit merus executor. num. 267.

F Vxor vfurarij sciens maritum non habere amplius quàm ad restituendas vfuras, peccat viuendo ex eius bonis, cum ex suis, aut confanguineorum, vel suo labore honestè viuere possit. Quod restringendum est, quando viuit de eisdem bonis vfura acquisitis, quorum dominium non transit in vfurarium, vt pignora fructifera: Et quando viuit sumptuosius, quàm decet statum eius: aliàs secus. Quoniam maritus plus obligatur ad sustentandam vxorem, quàm ad restituendas

das vsuras. cap. 17. num. 268.

Idem de vxore cuiuslibet alterius non G:
habentis amplius quam ad soluendum de-
bita. Idem de filiis, qui aliter viuere non
possunt: secus si possint nisi seruitia patri
facta id mereantur. Idem de famulis, qui
sui victus impensam lucratur: Et de filiis, &
famulis, ignorantibus bona, quibus susten-
tantur, parta fuisse per vsuras. Et de illis qui
adferunt vtilitatem rei familiari, dummodò
non accipiant in stipendium eandem rem
extortam per vsuram. Non tamen est idem
de his, quorum opera non affert tantum
vtilitatis rei familiari, quantum impensa.
num. 270.

Peccat qui à focero vsurario, cuius bona H:
non sufficiunt soluendis vsuris, accipit do-
tem, etiam moderatam, etiam pecunia, vel
in aliis rebus cuius dominium transfertur
in vsurarium. Et peccat, si repugnat vxori
volenti dotem illam restituere: vxor tamen
sine marito non potest restituere. num. 271.

Vxor absque licentia mariti vsurarij
non potest restituere vsuras, si timeatur scā-
dalum: secus si non timeatur. num. 272.

Iudex, qui adiudicat vsurario vsuras, I
vel non cogit ad restituendum eas, tenetur
restituere in solidum: idem de notario pu-
blico. faciente ad hoc instrumentum si-
G. G g mulatum.

mularum. num. 275.

Si tamen hoc fecit in fauorem indigentis, licet peccet mortaliter, non tenetur restituere. nu. 276.

L Quod si faciat scripturam aperte usurariam, non tenetur restituere, nisi fiat in loco, ubi ex statuto, iniusto vel consuetudine accipientes mutuum sub usuris, compellantur eas absoluere: nec etiam tenetur restituere pretium acceptum pro conficienda scriptura usuraria. ibidem. Quod dictum est de notario, idem dicendum est de teste. nu. 277.

M Procurator, vel aduocatus, qui iuuant in hoc usurarium, nempe ut iudex adiudicet illi usuras, vel non cogat ad restituendum eas, vel certe impediunt restitutionem earum petenti, tenentur restituere in solidum. Nec excusantur, quod scripturae in superficie viderentur iustae, si sciebant factas esse pro usuris. In qua etiam obligatione irretitur notarius publicus huiusmodi scripturam simulatam faciens, ut paulo ante dictum est. nu. 275.

N Usurarius tenetur restituere quod accipit ultra sortem, vel fructus pignoris perceptos, vel quos percipere potuit. Et ipso non restituente, tenentur haeredes, unusquisque pro sua parte. Quod si vnus non potest,

potest, alius tenetur ad id iuxta vires hæreditatis. Tenentur donatarij, legatarij, & qui gratuitò acceperunt aliqua bona ab usurario, si pars quæ peruenit ad hæredes non sufficit. num. 278.

Vsura mentalis tantùm, obligat ad restitutionem. capite vigesimo tertio, numero centesimo secundo, & centesimo tertio, §. 5.

Ratio autem cur vsura mentalis obliget ad restitutionem, & Simonia mentalis non obliget, est, primùm, quoniam sic declarauit Papa, cui debemus humiliter assentiri, & credere non defuisse illi rationem ita declarandi, vnde ratio iusta & vera huius decisionis ab eo erat petenda. Deinde, quoniam quod pro vsura datur, coactè datur; quod autem pro simonia, sponte; vt quod datur pro emptione, aut venditione. Tertio, quia quod datur per viam simoniæ, datur per viam commutationis, quæ de se iure probatur, non autem quod datur per viam vsuræ. Quarto, quia vsura bene soluitur, & malè recipitur. Nam soluere vsuram, non est peccatum, recipere autem, sic. Vnde qui eam malè recipit, ab eo qui bene dat, tenetur restituere danti.

At qui per simoniam mentalem accipit ab eo, qui malè dat, bene suscipit ob

ignorantiam malæ intentionis, aut saltem accipit à malè dante, & consequenter nemini tenetur restituere illud, saltem, si præster illud propter quod datum est. Nam qui bene vel malè accipit aliquid ab eo qui malè dat, non tenetur ex præcepto ad restituendum illud: saltem si illud cuius causa datum est, fecit, & nulla speciali lege id iubeatur. numero centesimo secundo §. quinto, & in Nouo. numero centesimo tertio, §. 5.

V S V R A VII.

Quo ad pœnas.

A P E C C A T Sacerdos audiens confessionem vsurarij manifesti, vel impendens ei absolutionem, vel aliud sacramentum, antequam restituat vsuras, vel præster cautionem. Et nolenti hoc facere, nemo debet esse testis in testamento (quod testamentum nullum est ipso iure) nec confessionem eius audire: nec ipse est in loco sacro sepeliendus. capite decimo septimo, numero ducentesimo septuagesimonono. Et qui eum in loco sacro sepeliret, nisi prius præ

præstitis supra dictis, excommunicatur per Clem. I. de sepult. ibidem.

Quòd si usurarius in periculo mortis^B est, & vult præstare ea, sed non potest, à quolibet Sacerdote audiri potest, & absoluti, & obtenta ab eo facultate eius promissionem Episcopo declarabit, vt, si conuenerit ipse, vel si moriatur, eius hæres ad restitutionem ab eodem compellatur. His autem factis & præstitis poterit & ad communionem & ad sepulturam in loco sacro admitti. numero ducentesimo septuagesimonono & capite vigesimo sexto. numero vigesimo octauo, & in Nouo. numero vigesimo octauo.

Usurarius manifestus dicitur, *qui palam*^C *& notoriè mutuat ad usuram. cap. 27. numero 137. vel res ob dilatam solutionem manifestè vendit carius in isto pretio rigido. cap. 17. numero 280.*

V S V S R A T I O N I S.

Q V A N D O puer peruenit ad vsum^A rationis, tenetur se conuertere in Deum, eo modo, quo dictum est, tit. Caritas.

Vsus Rationis non aduenit omnibus in eodem tempore. Tunc verò censebi-^B

GGg 3 tut

tur puer illum habere, cum ob malefactum
 verecundatur, & discernit bonum à malo.
 Et interrogatus, an sit bonum, innocentem
 interficere, furari, patri aut matri maledi-
 cere, &c. ille negatiuè respondet: aut inter-
 rogatus, an sit bonum pauperi succurrere,
 adire Ecclesias, non furari, &c. ille affirma-
 tiuè respondet. cap. 21. num. 33. Præsumi-
 tur autem in foro exteriori post septem
 annos & non ante. capite vigesimo septimo,
 num. 230.

 V X O R.

A **N**ON potest mutare habitum sine licen-
 tia mariti in habitum religiosorum
 tertij ordinis. capite duodecimo, nume-
 ro 62.

Peccat mortaliter vxor, quæ est notabi-
 liter inobediens marito in his quæ ad re-
 gimen domus, & bonos mores pertinent.
 Vnde aliquando obligatur sub mortali præ-
 cepto mariti obedire. Peccat etiam morta-
 liter, quæ non vult sequi maritum aliò mi-
 grantem, nisi præcessisset pactum, ne aliò
 migraret, & nulla esset iusta necessitas, quæ
 cogeret eum à pacto recedere: &, vel si vir
 sit vagabundus, & non erat talis, quando
 con.

contraxerunt. cap. 14. num. 20.

Potest discedere à marito pertrahente B
eam ad mortale. cap. 16. num. 22.

Potest de bonis mariti nolentis restituere, soluere eius debita, etiam contra expressam voluntatem eius. cap. 17. nu. 117.

Accipiens verò aliquid notabile ex bonis mariti contra voluntatem eius pro cognatis, vel ludis, vel pro pigmentis, &c. peccat mortaliter, & tenetur restituere. numero 153.

Et licet maximam dotem dederit marito, non tamen potest absque eius licentia notabilem quantitatem alteri dare simul, nec minutatim, si à principio statuit dare notabilem quantitatem. nu. 155.

Nullam eleemosynam potest facere, nisi in his casibus. I. Extremè indigenti. II. Vbi consuetudo habet, quòd paruas possit facere, & hoc quamuis maritus expressè contradicat: dummodo non intelligat, quòd verè & ex animo contradicit. I II. Ad evitandum graue malum temporale vel spirituale mariti. I V. Si maritus est amens. V. Si est absens. Sed in his duobus casibus, non potest dare amplius quàm id quod maritus sanus vel præsens dare solitus erat. V I. quòd maritus pro eius victu designat aliquid certum, & ex eo parcius viuendo adimit

GGg 4 aliquid

aliquid erogandum in pauperes. V I I. Si habet bona paraphernalia, V I I I. Quando propria arte lucratur aliquid, dummodo lucra non sint communia, vt contingit in Hispania. num. 153. 154. 155.

D Vxor habet administrationem domus absente marito, nisi aliter statuatur per maritum, vel superiorem. num. 154. Potest disponere de bonis paraphernalibus pro sua voluntate, nisi consuetudo, vel statutum patriæ esset in contrarium. num. 155.

Si dedit marito dotem sufficientem ad sustentandum, & lucratur aliquid per artem texendi, aut suendi, &c. potest de huiusmodi lucris disponere: non tamen in regno Hispaniæ; vbi lucra communia sunt, & administratio reseruetur marito. ibidem.

E Dimidia lucra, quæ acquiruntur vxori, acquiruntur reuocabiliter. ibidem.

Potest, si maritus est prodigus, clam accipere aliqua, etiam reclamante marito, vt prouideat domui. Licet potest etiam in foro conscientiæ totam dotem repetere mortuo marito. Quamuis ille multa superflua impendisset in alendo & ornando eam. ibidem.

F Donata vxori à consanguineis ad eam pertinent, & ad maritum, quæ ei dantur à consanguineis ipsius. num. 166.

Dotem

Dotem acceptam à patre vsurario, non potest restituere sine licentia mariti. Peccat tamen si conuenit cum marito de non restituendo. num. 272. Quomodo possit sustentari de bonis mariti, non habentis amplius quàm ad soluenda debita. vide tit. Usura VI. Quoad restitutionem.

DEO IESV CHRISTO
honor & gloria in aeternum.

GGg 5 INDEX

